

Atatürk'ün mal varlığı

Mustafa Armağan

10/06/2012

Atatürk'ün oteli, lunaparkı, gazoz fabrikası, şarap imalathanesi, deri fabrikası, 2 fırını, 4 lokantası, 443 baş sığırı, 13.100 baş koyunu ve 2.450 adet tavuğu olduğunu biliyor

muydunuz?

Atatürk'ün mal varlığı konusu, bağışlandığı 1937'den beri bilinse de, 1968'e kadar tartışma gündemine getirilmemiş. Fethi Naci'nin 1968 tarihli "100 Soruda Atatürk'ün Temel Görüşleri" kitabı bu konuya yer vermiş. Doğan Avcıoğlu "Türkiye'nin Düzeni"nde özet geçmiş. Nihayet çok okunduğu için Atatürk'ün mal varlığı bilgisini kamuoyuna mal eden eser 1970 Şubat'ında arz-ı endam etmiş kitapçı vitrinlerine: Yazan: İsmail Cem. Adı: "Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi".

Sol hareketlerin bu canlı yıllarında Atatürk ile de sert bir hesaplaşma içine girilmişti; yani o tarihte sol, henüz Kemalizm'e eklenmemiş değildi. Atatürk devrimlerini 'sol devrim'in bir aşaması kabul ediyor ve aşılması gerektiğini savunuyorlardı. Tabii Cumhuriyet'in ilk yıllarında solun devlet eliyle ezilmesini de bir tür tabii afet gibi değerlendiriyorlardı.

Atatürk'ün 11 Haziran 1937'de Hazine'ye devrettiği ve kendisi tarafından çıkarılan mal varlığı dökümünün orijinaline Başbakanlık Arşivi'nde ulaştım ve tam ve hatasız bir şekilde burada yayımlayacağım. Ancak önce Türkiye'de Atatürk'ün ne kadar ciddiye alındığına dair birkaç cümle.

Fethi Naci bazı hatalarla "Söylev ve Demeçler" in 4. cildinden alıyor listeyi. İsmail Cem de listeyi Naci'den aktarıyor ama kaynağını yanlış yorumlayarak onun bu bilgileri Mazhar Leventoğlu'nun "Atatürk'ün Vasiyeti" kitabından aldığını yazıyor. Derken Cem'in kitabı da başkalarına 'kaynak' oluyor! ve aynı hatalar devam edip gidiyor. Kimse gidip Başbakanlık Arşivi'ndeki orijinaline bakma zahmetine katlanmadığı için liste yalan yanlış yayımlanıp duruyor.

Biri de şu listenin orijinalini yayımlayıp tartışmalara son vermiyor ne yazık ki. Aşağıdaki liste, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde bulunan orijinal belgeden alınmış olup mesela önceki yayımlarda "çelik fabrikası" diye geçen ibarenin aslında "çeltik fabrikası" olduğu gibi vahim hataların düzeltilmiş şeklidir.

Hazırlattığı ve altına imza attığı listeye göre Atatürk Ankara'da Orman, Yağmurbaba, Balgat, Macun, Güvercinlik, Tahar, Etimesgut ve Çakırlar çiftliklerinden oluşan Orman Çiftliği ile Yalova'daki Millet ve Baltacı, Silifke'deki Tekir ve Şövalye çiftliklerinin, Hatay Dörtüol'daki portakal bahçesi ile Karabasamak çiftliğinin, ayrıca Tarsus'taki Piloğlu çiftliğinin sahibidir.

Atatürk, Hazine'ye bağışladığı malları 6 kalemde topluyor. İlk kalem, arazidir. Buna göre toplam 154

bin 729 dönüm araziye sahip olduğunu öğreniyoruz. Ayrıntılar şöyle:

- A) 582 dönüm meyve bahçeleri,
- B) 700 dönüm fidanlık (650 bin adet fidan),
- C) 400 dönüm Amerikan asma fidanlığı (560 bin adet kök bağ çubuğu),
- D) 220 dönüm bağ (88 bin adet bağ kütüğü),
- E) 375 dönüm sebze bahçesi (Fethi Naci'de 370 çıkmış),
- F) 220 dönüm zeytinlik (6.600 ağaçlık),
- G) 1.654 ağacın bulunduğu 17 dönüm portakallık (F. Naci 27 dönüm demiş),
- H) 15 dönem kuşkonmazlık, 100 dönüm park ve bahçe ile 2.650 dönüm çayır ve yoncalık,
- İ) 1.450 dönüm orman, 148 bin dönüm tarıma elverişli arazi ve meralar.

Sonra bina ve tesisler geliyor. Buna göre 51 adet binanın sahibi olduğunu yazıyor Atatürk.

- A) 45 adet yönetim binası ve ikametgâhı,
- B) 7 adet 15 bin baş koyun kapasiteli ağıl,
- C) Aydos ve Toros yaylalarında kurulan 6 adet mandıra, 8 adet at ve sığır ahır,
- D) 7 adet ambar, 4 adet samanlık ve otluk, 6 adet hangar ve sundurma,
- E) 4 adet lokanta, gazino ve eğlence yerleri, lunapark, 2 adet fırın, 2 adet sera.

3. kısımda fabrika ve imalathanelerini sıralıyor. Belgeden Atatürk'ün birer adet bira, malt, buz, soda ve gazoz, deri, tarım aletleri ve demir fabrikası ile biri Ankara'da, diğeri Yalova'da olmak üzere 2 adet modern süt fabrikası bulunduğunu öğreniyoruz. Ayrıca yine Ankara ve Yalova'da birer geniş yoğurt imalathanesi, yılda 80 ton şarap üretme kapasitesine sahip bir şarap imalathanesi, elektrikli bir değirmeni, İstanbul'daki bir çeltik fabrikasında yüzde 40 hissesi, her biri 15'er ton kaşar, 1.000 teneke beyaz peynir, 600 teneke tuzlu yağ yapmaya elverişli 2 imalathanesi faal haldeymiş. "Umumi tesisat" başlığı altında şu bilgilere yer verilmiş:

- & A) Ankara ve Yalova'da iki tavuk çiftliği,
- B) Yalova'daki çiftliğinde iki özel iskele ve liman tesisatı,
- C) 3'ü Ankara'da, 2'si İstanbul'da olmak üzere 5 adet satış mağazası,
- D) Orman Çiftliği'nde kanalizasyon, sulama, telefon ve elektrik tesisatı, küçük beton köprüler, özel yollar, içme ve su dağıtım şebekesi; Yalova ve Tekir çiftliklerinde de benzer tesisat.
- E) Orman Çiftliği'nde çiftlik müzesi ile ufak çaplı bir hayvanat bahçesi tesisatı.

Listenin en ilginç kısmını ise canlı hayvanlar oluşturuyor. Buna göre Atatürk'ün,

- A) Kıvırcık, merinos, karagül, karaman cinslerinden 13.100 baş koyunu,
- B) Simental, Hollanda, Kırım, Jersey, Görensey, Halep ile yeni üretilen Orman ve Tekir ırklarından 443 baş sığırı,
- C) İngiliz, Arap, Macar ve yerli ırklardan 69 adet koşu ve binek atı, 58 adet çoban merkebi,
- D) Legorn, Rhode Island ve yerli ırklardan 2.450 adet tavuğu varmış.

Liste bitmedi henüz. Son olarak sıra cansız demirbaşlarda. .

Atatürk'ün cansız mal varlığı arasında 16 traktör, 13 harman ve biçerdöver makinesi ve o günün fiyatlarıyla 66 bin lira değerinde (bu rakam önce yazılıp sonra karalanmış) "bilumum" ziraat alet ve edevatı, 35 tonluk bir adet deniz motoru (Yalova Çiftliği'nde), 5 adet kamyon ve kamyoneti, 2 adet binek otomobili ile 19 adet çiftliklerin servislerinde çalıştırılan binek ve yük arabası bulunuyormuş.

Özetlersek Atatürk'ün 154 bin 729 dönüm araziye; belgede 51 yazıyor ama benim hesabıma göre 91 binaya; 6 fabrika, 5 imalathane, 1 değirmen ve 1 çeltik fabrikası ortaklığına; 2 tavuk çiftliğine, iki özel iskeleye, 5 mağazaya, çeşitli sulama vs. tesisatına, köprülere, müzeye ve hayvanat bahçesine; binlerce koyun, sığır, at ve tavuğa; traktör, deniz motoru, kamyon, kamyonet, otomobil ve servis araçlarına sahip olduğunu görüyoruz.

Sen ne diyorsun? diyenlere, gidin, laik ve Kemalist olduğundan kuşku duymadığımız İsmail Cem'in kitabını okuyun diyorum. İsmail Cem'in, Mustafa Kemal'in 1923'te Balıkesir'de söylediği şu sözleri sansürlemesi ne anlama geliyor, iyi düşünün:

"Kaç milyonerimiz var? Hiç. Bundan dolayı biraz parası olanlara da düşman olacak değiliz. Tersine memleketimizde birçok milyonerlerin, hatta milyarderlerin yetişmesine çalışacağız."

T. C.
BAŞVEKÂLET
Yeni İşleri Müdürlüğü
Sayı : .....

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Heyeti Vekileye şükran ile
arz edilmiştir .

Maliyeye İ.İnönü

T.C.Riyaseti
4/545

23/6/937

Başvekâlete

Malûm olduğu üzere , ziraat ve zirai iktisad sahasında fennî ve amelî tecrübeler yapmak maksadile muhtelif zamanlarda memleketin muhtelif mntakalarında müteaddit çiftlikler tesis etmiştim .

On üç sene devam eden çetin çalışmaları esnasında faaliyetlerini; buldukları iklimin yetiştirdiği her çeşit mahsulâtten başka, her nevi ziraat sanatlarına da teşmil eden bu müesseseler ; ilk senelerden başlayan bütün kazançlarını inkısaflarına sarfederek büyük küçük müteaddid fabrika ve imalâthaneler tesis etmişler , bütün ziraat ve makine ve âletlerini yerinde ve faydalı şekilde kullanarak bunların hepsini tamir ve mühim bir kısmını yeniden imal edecek tesisat vücuda getirmişlerdir. Yerli ve yabancı bir çok hayvan ırkları üzerinde çift ve mahsul bakımından yaptıkları tetkikler neticesinde , bunların muhite en elverişli ve verimli olanlarını tesbit etmişler , kooperatif teşkili suretile , veya aynı mahiyette başka suretlerle civar k-yulerle beraber faydalı şekilde çalışmışlar, bir taraftan da iç ve dış piyasalarla daimî ve sıkı temasta bulunmak suretile, faaliyetlerini ve istihsallerini bunların isteklerine uydurmuşlar, ve bu gün her bakımdan verimli; olgun ve çok kıymetli birer varlık haline gelmişlerdir . Çiftliklerin, yerine göre araziyi islah ve tanzim etmek, muhitlerini güzelleştirmek, halka gezecek, eğlenecek ve dinlenecek sıhhi yerler , hilesiz ve nefis gıda maddeleri temin eylemek , bazı yerlerde ihtikârla filî ve muvaffakiyetli mücadelede bulunmak gibi hizmetleri de zikre şayandır .

Bütyelerinin metanetini ve muvaffakiyetlerinin temelini teşkil eden geniş çalışma ve ticarî esaslar dahilinde idare edildikleri , ve memleketin diğer mntakalarında da, mümâsilleri tesis edildiği takdirde ,

029	10		1	4	4
-----	----	--	---	---	---

T. C. RİYASETİ

T. C.
BASKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

11-6-1937

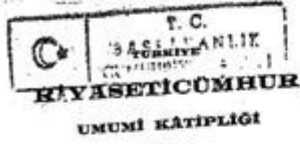
BAŞ VE KÂLETE .

Malum olduğu üzere , ziraat ve zirai iktisat sahasında fennî ve amelî tecrübeler yapmak maksadile , muhtelif zamanlarda , memleketin muhtelif mantakalarında müteaddit çiftlikler tesis etmişim .

On üç sene devam eden çetin çalışmaları esnasında faaliyetlerini ; buldukları iklimin yetiştirdiği her çeşit mahsulattan başka her nevi ziraat sanatlarına da teğnil eden bu müesseseler ; ilk senelerden başlayan bütün kazançlarına inkışaflarına sarf ederek büyük küçük müteaddit fabrika ve imalathaneler tesis etmişler , bütün ziraat makina ve aletlerini yerinde ve faydalı şekilde kullanarak bunların hepsini tamir ve mühim bir kısmını yeniden imal edecek tesisat vucude getirmişler , yerli ve yabancı bir çok hayvan ırkları üzerinde çift ve mahsul bakımından yaptıkları tetkikler neticesinde bunların muhite en elverişli ve verimli olanlarını tesbit etmişler, kooperatif teşkili suretile veya aynı mahiyette başka suretile civar köylerle beraber faydalı şekilde çalışmışlar , bir taraftan da iç ve dış piyasalarla daimî ve sıkı temasta bulunmak suretile faaliyetlerini ve istihallerini bunların isteklerine uydurmuşlar ve bu gün her bakımdan verimli , olgun ve çok kıymetli birer varlık haline gelmişlerdir.

12-

030	10			2	12	5
-----	----	--	--	---	----	---

11-6-937. Sa: 16,50
Trabzon . Köşk

Hasan Rıza Soyak
Riyaseticumhur Umumi Kâtibi.

Çifliklerin devri hakkında Baş vekâlete yazılan mektup ve merbut listesi muvafıktır. İmza^m tahtında Baş vekile veriniz ben aslını imzaladım . Belediye ve idarei hususiyelere devredilecek olan emlak için yazdıklarınız münasiptir.

K. ATATÜRK

030	10			2	12	5
-----	----	--	--	---	----	---

12

110

T. C.
BASKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C. RİYASETİ

Çiftliklerin , yerlne göre , arazıyı islah ve tanzim etmek , muhitlerini güzelleştirmek , halka gezecek , eğlenecek ve dinlenecek sıhhi yerler , hilesiz ve nefis gıda maddeleri temin eylemek , bazı yerlerde ihtikarla fiyfi ve muvaffakiyetli mücadelede bulunmak gibi hizmetleri de sikre sayandır .

Bünyelerinin metanetini ve muvaffakiyetlerinin temelini teşkil eden geniş çalışma ve ticari esaslar dahilinde idare edildikleri ve memleketin diğer mantakalarında da mümasilleri tesis edildiği taktirde teoribelerini müsbet iş sahasından alan bu müesseselerin ; ziraat usullerini düzeltme, istikmalatı artırma ve köyleri kalkandırma yolunda devlete alınan ve alınacak olan tetbirlerin müasimintihap ve inkıfına çok müsaat birer amel ve mesnet olacaklarına kani bulunuyorum ve bu kanaatla tasarrufum altında ki bu çiftlikleri , bütün tesisat , hayvanat ve demirbaşlarıyla beraber hazineye hediye ediyorum .

Çiftliklerin arazisi ile tesisat ve demirbaşlarına mümel olarak gösteren bir liste ilişiktir.

Muktazi kanuni muamelenin yapılmasını dilerim.

M. R. Şayak

K. ATATÜRK

030	10			2	112	5
-----	----	--	--	---	-----	---

2

T. C.
BAŞVEKÂLET
Yen İhtis Mühürüğü
Sayı : ...

(2)

tecrübelerini müsbet iş sahasından alan bu müesseselerin ziruat usul-
lerini düzeltme , istihşalâtı artırma ve köyleri kalkındırma yolunda
devletçe alınan ve alınacak olan tedbirlerin hüsnü intihap ve inkişâ-
fına çok müsait birer âmil ve mesned olacaklarına kani bulunuyorum ,
ve bu kanaatla , tasarrufum altındaki bu çiftlikleri bütün tesiat ,
hayvanat ve demirbaşlarıyla beraber hazineye hediye ediyorum . Çiftlik-
lerin arazisi ile tesiat ve demirbaşını mücmel olarak gösteren bir
liste ilişiktir .

Muktazi kanunî muamelenin yapılmasını dilerim .

II-VI-1937

K.Atatürk

Hus.Kalem id.
001958 / 24.VI.37

Aslı gibidir.

030	10		1	+	7
-----	----	--	---	---	---

Başvekalât evrakı
22.6.957 | $\frac{4}{4659}$
4